

HET WOORD VAN DE WEEK

ORGAAN VAN DE HUMANISTISCHE LUISTERKRING

Administratie Humanistische Luisterkring, Oudegracht 152, Utrecht. Postgiro 58.
Abonnementsprijs f 4,— per jaar. Buitenland f 5,60 per jaar, voor België f 4,60.
Voor leden van de Humanistische Luisterkring f 3,— per jaar. Losse nummers f 0,25.
Contrib. Luisterkr. f 1,— . Dit bedrag tezamen met bovengenoemde f 3,— te voldoen.

GESPREK TUSSEN BERGREUZEN

Aan weerszijden van de gezichtseinder verheffen zich twee monsterachtige reuzen: de Jungfrau en de Finsteraarhorn. De Jungfrau vraagt aan haar buurman: „Wat zie je beneden? Je hebt betere ogen dan ik!”

Enige duizenden jaren ruisen voorbij: een enkele minuut. Dan dondert de Finsteraarhorn als antwoord: „Daar beneden is nog alles zoals het was: blauwe wateren, zwarte wouden en grijze steenmassa's. En daaromheen wemelt het nog steeds van die twee-benige kevertjes; je weet wel: de mensen, wier voeten onze kruin nog niet hebben kunnen bevuilen”.

Duizenden jaren vergaan: een enkele minuut. „En nu?”, vraagt de Jungfrau.
„Het schijnt, dat de kevertjes minder in aantal zijn geworden”.

Nogmaals verstrijken duizenden jaren: een enkele minuut.

„Wat zie je nu?”

„Het is alles opgeruimd; alleen zie ik hier en daar nog iets zich bewegen”.

„En nu?”, dondert het na duizend jaren: één enkele minuut, van de Jungfrau. „Nu is alles rustig: waarheen ik mijn ogen ook richt, het is alles volmaakt zuiver en wit. Overal onze sneeuw en ons ijs. Nu is alles rustig en goed!”

„Goed!”, herhaalt de Jungfrau. „Maar genoeg gepraat. Laten we gaan slapen!” „Slapen!”. En de bergreuzen slapen en de helgroene hemel slaapt boven de voor eeuwig verstomde aarde.

IWAN TOERGENJEW
Russisch schrijver, 1818—1883

lezingen voor de radio

- zo. 4 febr. VARA 9.45 uur: Libbe v. d. Wal: „En wat zegt een humanist ervan”.
di. 6 febr. AVRO 16.00 uur: V. W. D. Schenk: „Vivisectie en wetenschappelijk onderzoek”.
zo. 11 febr. VARA 9.45 uur: Mevr. H. Singer-Dekker: „Misdad en straf”
Clara Meyer Wichmann herdacht.
zo. 18 febr. VARA 9.45 uur: H. Bongers: „Geen enkel bewijs”.
zo. 25 febr. VARA 9.45 uur: P. Spigt: „De bedoelingen van Multatuli”.
zo. 4 mrt. VARA 9.45 uur: Libbe v. d. Wal: „En wat zegt een humanist ervan”.
zo. 11 mrt. VARA 9.45 uur: J. P. van Praag: „Heeft het leven zin”.

LEVEN IN PERSPECTIEF

Een van de vele dingen, die ik nooit goed onder de knie heb kunnen krijgen, is de edele kunst van het tekenen. Wat me daarbij het meest handicapte was het onvermogen, om aan een tekening wat men noemt „diepte te geven”. Er was wel groot en klein, maar nooit wilde het helemaal lukken, om de illusie van dichtbij en veraf op het platte vlak te wekken. He leefde niet; het was niet „net echt”; het perspectief ontbrak.

Er zullen onder u wel meerderen zijn, die niet de ars perspectiva verstaan, dat is de kunst, om de dingen zó op het platte vlak af te beelden, als ze zich van een gegeven standpunt uit aan het oog van de waarnemer voordoen. Maar we kunnen ons toch wel blijmoedig bij dit gebrek neerleggen, als we bedenken, dat het in elk geval nog een zegen is, als je de dingen tenminste in perspectief kunt zien. Want er zijn er ook, die dat vermogen missen.

Ik kan me niet goed voorstellen, hoe de wereld er uitziet voor iemand, die de dingen niet in perspectief kan zien. Als het iets is als de landschappen, die ik vroeger wel eens probeerde te tekenen, dan is er niet veel aan. Dan is de wereld voor hen wel heel vlak en zonder diepte; zonder wijde verschietsen en wenkende uitzichten, en zonder geheimzinnige verten, waarin nog plaats schijnt te zijn voor het sprookje en het wonder.

Het is niet slechts op het gebied van het visuele zien, van het aanschouwen der dingen, dat het verrijkende wonder van het perspectief zich doet gelden. Het doet zich ook voor bij die manier van zien, die we het geestelijke zien kunnen noemen, en die we aanduiden met de woorden: beschouwen en waarderen. En in dit verband is het een nog veel belangrijker vraag, of we de dingen in perspectief kunnen zien. Want dat geestelijke zien is in veel sterker mate levensbepalend. Onze houding tegenover en te midden van de dingen wordt er door bepaald; onze levenshouding, uiterlijk en innerlijk.

Een van de meest elementaire regelen van de ars perspectiva, van de kunst van het perspectief is, dat het nabije groot, het ver-afte klein wordt gezien en getekend.

Niet omdat de dingen zo zijn, maar omdat ze zo worden gezien van een bepaald standpunt uit. De werkelijke verhoudingen van grootheid en kleinheid kunnen heel anders zijn.

Deze regel geldt ook voor wat ik het geestelijke zien noemde. Denkt u maar eens aan het waarderen der dingen — die voor leven en levenshouding zo heel belangrijke, haast alles overheersende activiteit van 's mensen geest. Hoe groot en duidelijk, als hoe belangwekkend wordt gezien wat nabij is; hoe klein en vaag, als hoe onbelangrijk wat ver-af is en naarmate het verderaf is.

Zo zien we ze, dat wil in dit verband zeggen: zo worden ze gewaardeerd. En vanuit deze waardering wordt dan de menselijke

reactie bepaald, wordt 's mensen houding bepaald, van buiten in doen en laten, van binnen in stemming en gevoel.

Dat is een heel natuurlijk verschijnsel, ook in de wereld van het geestelijke zien. Maar het wordt een gevaarlijk verschijnsel — juist in de wereld van het geestelijke zien — wanneer het gepaard gaat met het onvermogen om in perspectief te zien. Want daardoor wordt men ertoe verleid, om het er voor te houden, dat de dingen zijn, zoals ze worden gezien — niet alleen in de grootheid en de kleinheid van hun gestalte, maar ook in de grootheid en de kleinheid van hun belang en onbelang, van hun waarde en onwaarde, van hun ergheid en hun mooiheid.

En als zijn en gezien-worden op dit gebied door één worden gehaald, wat groeit er dan een kromheid en verdraaidheid, een scheefheid en onzuiverheid van waardering én van reactie in innerlijke en uiterlijke houding tegenover de dingen van wereld en leven.

U kunt dit waarschijnlijk zelf wel met voorbeelden toelichten; misschien wel uit de werkelijkheid van uw eigen zicht op de dingen.

Het is in dit verband van belang om te bedenken, dat een bepaald perspectief slechts geldt van een gegeven standpunt uit. Dat wil in betrekking tot het geestelijke zien zeggen, dat een bepaalde beschouwing, een bepaalde waardering afhangt van het bepaalde standpunt, van waaruit de dingen worden beschouwd en gewaardeerd.

Van een bepaald standpunt uit had in het oude Bijbel-verhaal Kaïn gelijk, toen hij vroeg: Ben ik mijns broeders hoeder? En van een bepaald standpunt uit heeft hij gelijk, die de dingen slechts weet te zien in het perspectief van de betekenis, die ze hebben voor zijn voordeel en plezier. Maar van een ander standpunt uit zijn ze er hopeloos naast.

Het komt er in deze dingen altijd op aan, welk standpunt we voor onszelf het juiste vinden en in welk perspectief we dan zullen gaan leven.

Een heel gewone zaak is het, dat een mens zijn standpunt neemt in zichzelf. Dat is

hartelijk dank

Aan al degenen, die hun abonnementsgeld van f 4,— voor het Woord van de Week over 1962 reeds per giro hebben voldaan. En dit zijn er zeer veel.

Ook onze dank aan hen, die dit zeer binnenkort eveneens nog zullen doen en wel op postrekening 58 t.n.v. de Humanistische Luisterkring te Utrecht. Als omschrijving: „W. v. d. W. 1962”. Daarna komen de kwitanties, d.w.z. 40 cent extra kosten.

DE ADMINISTRATIE.

een lezing voor de vara-microfoon van zondag 28 januari 1962

eigenlijk ook heel natuurlijk. Hij kan nu eenmaal alleen maar met zijn eigen ogen, en dus vanuit zichzelf zien, en dit geldt evenzeer in de wereld van het geestelijke als in die van het lichamelijke zien.

Maar dan wordt het de vraag, wat dat „zichzelf” is, waarin we ons standpunt nemen. En als we ons daar op bezinnen, dan komen we juist bij het geestelijke zien tot de merkwaardige ontdekking, dat er meerdere „zichzelfen” zijn, van waaruit we kunnen zien, beschouwen en waarderen.

In een publikatie van het Humanistisch Verbond wordt van de mens gezegd, dat hij deel heeft aan verschillende verbanden; dat hij deel heeft aan en deel is van verschillende bestaans- en levenskringen. En elk verband verwijdt zijn „Ik”, naarmate hij er met zijn persoonlijkheid wezenlijk en levend, bewust en opzettelijk deel aan neemt — er mee in levens-gemeenschap staat. Zulke verbanden zijn er vele, het een al wijder dan het andere; van haast handtastelijke realiteit tot bijna ongrijpbare abstractie. Gezin, zaak, organisatie, volk, generatie; en ander-soortige: het geslacht, waaruit we voortkomen en waarin we voortleven; de geschiedenis van verleden en toekomst; en aan de gezichtseinder daagt het mysterie: de alomvattende levenskring van het kosmisch verband.

Dat zijn niet samenvattingen van vele zelfstandige eenheden tot een totaal, maar het zijn levens-eenheden, waarvan het „Ik” in ieder deel het wezen is. Ik ben „Ik”, maar ook „Tat tuam asi”, zoals de Brahmaan zegt — ook „Dat” zijt gij.

Als we dit bedenken, dan krijgt de uitspraak, dat we de dingen zien, beschouwen en waarderen vanuit onszelf, een heel an-

dere en veel diepere, zij het ook veel minder scherp omlijnde zin, en wordt deze vanzelfsprekendheid geladen met de vraag, welk „zichzelf” het is, van waaruit wij in perspectief zien en reageren, dat wil zeggen: waarderen en leven.

Ieder zal van zichzelf moeten erkennen, dat hij heel dikwijls het uitgangspunt (en niet zelden ook de uiterste grens!) van zijn perspectief neemt in de dingen van zijn meest magere „Ik”. Dat is wel eens nodig, en soms is het zeer nuttig, ook in wijder verband. Maar meestal is het een vereniging van zicht en een verarming van levens-ruimte. Ik geloof, dat het leven rijker en dieper en zinvoller kan worden naarmate ons „Ik” zich verruimt en wij wijder verten ontdekken in onszelf; naarmate we wezenlijk en levend, bewust en opzettelijk deel hebben, deel nemen aan het „Ik” van de levens-kringen, waar we door het leven in zijn geplaatst, of waar we onszelf in hebben gesteld — van gezin en bedrijf tot aan veel wijdere verbanden — tot aan de laatste schemering, die alle tijden en alle ruimten, die alle leven omvat.

Dan zal veel van het enge zicht veel van zijn grootheid en belangrijkheid verliezen; dan zal veel van het ons nabije veel van zijn waarde en betekenis verliezen. Dan zal ook veel van onze activiteit, uiterlijk en innerlijk, anders zijn — anders van aard en anders van richting — meer van ons „magere Ik” af gericht, en het zal niet altijd gemakkelijker en voordeliger zijn. Maar in ruil daarvoor zal ons perspectief wijder, rijker en dieper worden; wordt ons leven waardiger, en zal van binnen een heiliger onrust ons drijven, die de vrucht van de vrede in zich draagt.

S. J. BOUMA

sympathisanten

Reeds velen gaven zich op als sympathisant.

Was u daar ook al bij? En zo ja, hoe staat het met die relatie van u, die zo sympathiek tegenover het Verbond staat?

Heeft u het hem of haar reeds gevraagd?

Aanmelding: Centraal bureau Hum. Verbond - Oudegracht 152 - Utrecht. Bijdrage f 10,— per jaar.

natuurlijk bewaart u de radiolezingen

Om U het bewaren mogelijk en het herlezen van de radiolezingen tot een genoegen te maken, is er een handig verzamelbandje te verkrijgen.

Aan dit linnen bandje, dat voorzien is van een gouden opdruk, zult U veel plezier beleven.

De prijs, die laag gesteld is, bedraagt f 1,95. Gireer het bedrag op postrekening 58 t.n.v. Humanistische Luisterking het Woord van de Week te Utrecht.

NIVELLERING

Ik heb mij wel eens afgevraagd, hoe de analfabeten vroeger hun tijd hebben doorgebracht. Goed, wij weten, dat de Bata-vieren in hun ledige uren vrouw en kinde-ren verdubbelden, maar dat kan toch maar in beperkte mate. Ik zou tenminste gauw uitgedubbeld zijn.

Wij weten ook, dat men elkaar sagen zat te vertellen, dat men eindeloos spon en weef-de, dat de betere standen uitvoerig aten en dronken. Maar er moeten toch ook tijden zijn geweest, dat men klaar was met de maaltijd, geen zin in sagen had en het spin-niewiel het spinnewiel liet. Wat deed men dan?

Wij kunnen het ons moeilijk voorstellen. Het moet een tijd van veel rust zijn geweest. Men behoefde niet te denken aan de aan-vangsuren van radio- en televisieprogram-ma's. De nieuwsberichten zou men over een week of wat wel horen. Kranten en pocket-boeken waren er nog niet.

Wij alfabeten hebben het drukker. Mijn vrije tijd wordt tenminste voor een groot deel in beslag genomen door wat ik moet en wat ik wil lezen.

Nu wil ik lang niet altijd hetzelfde lezen. Het kan bijvoorbeeld gebeuren, dat ik 's avonds om zeven uur ineens wil weten hoe de tocht naar Canossa precies is afgelopen. Om acht uur vind ik Bomans of Carmiggelt meer gepast, om negen uur kijk ik nog eens na wat Du Perron er eigenlijk van dacht, om tien uur lees ik iets over het bevolkings-vraagstuk.

Daarna luister ik even naar de jongste avon-turen van president Kennedy, schil een vrucht en begeef mij zo mogelijk te bedde. Daar kan ik dan kiezen tussen een roman van Couperus, de sociaal-economische ge-schiedenis van de negentiende eeuw. De Avonden van G. K. van 't Reve en De Club van Zessen Klaar van C. Johan Kievit. Aan-gezien mijn leven de laatste tijd te harmo-nisch verloopt om plezier te hebben in De Avonden en toch ook weer niet zo rimpel-loos daarheen vliet, dat De Club van Zessen Klaar mij kan boeien, verdiep ik mij beurtelings in de Boeken der Kleine Zielen en de lonen en arbeidsvoorwaarden omtrent 1870. Het heeft mij getroffen, dat de schrijvers, die zich bezighouden met de sociale geschie-denissen, zich vrijwel uitsluitend bezighouden met de onderlaag van de maatschappij. Zij beschrijven de vrouwen- en kinderarbeid, de slechte huisvesting, de lage lonen, de lange arbeidsduur, het lichamenlijk en zede-lijk verval van de volksklasse. Met de klas-se der goeverneurs-generaal, ministers hoofdcommiezen, renteniers en leden van de Witte Sociëteit houden zij zich nauwelijks op. Die moesten blijkbaar zichzelf maar hel-

pen. En uit de romans van Couperus blijkt toch hoe ellendig deze lieden er aan toe wa-ren.

Uit mondelinge verhalen van voorouders, die tot het mindere volk behoorden, heb ik ver-nomen, dat zij inderdaad een nijpend en voortdurend tekort aan geld hadden. Hun woningen zouden nu onbewoonbaar ver-klaard en gesaneerd worden. Zij keken met afgunst naar de bewoners van grote huizen, die in koetsen reden en bontkragen op hun jassen hadden. Kortom, zij leidden een kom-mervol bestaan, zoals men tegenwoordig nog slechts bij de middengroepen aantreft.

Maar zij sloegen zich er flink doorheen. Zij minden er onbekommerd op los en kleine ge-schillen werden op staande voet uitgevocht. Van verdrongen complexen en andere frustraties was geen sprake. Wiegen noch graven waren verzorgd, maar niemand scheen zich daarover veel zorg te maken, want de kinderen kwamen er wel met of zonder wieg en wie dood ging bleef toch niet duurzaam boven de aarde staan, daar zorg-de desnoods de gemeente wel voor.

Het was voor deze mensen dus een bar slech-te tijd, maar zij leefden niettemin heel wat probleemlozer dan de sujetten van Couperus. Want je wordt er gewoon beroerd van, als je leest hoe al die deftige mensen zichzelf en elkaar het leven zuur maakten met hun zenuwtoevallen, migraines, jalouzie, conven-ties en verveling. Het hele verhaal van de kleine zielen is nog geen zestig jaar geleden geschreven, maar het lijkt op een stuk oude geschiedenis. Een minister was toen nog een heel hoog persoon, die voornamelijk repre-sentatief werkzaam was. Gelijk bekend moet een formateur tegenwoordig stad en land afzoeken om iemand te vinden, die asjeblijft minister wil worden.

Dat de zwager van de minister zijn status wil verbeteren door lid van de gemeenteraad te worden klinkt ons trouwens niet minder vreemd in de oren. Wij kennen nog wel men-sen, die graag raadslid zouden willen zijn, maar wij kennen er veel meer die het niet willen.

Met al deze en dergelijke gedachten ligt men dan des avonds in bed en 's nachts droomt men, dat men zijn kaartje pousseert in een kelderwoning, waar volgens de statistiek destijds vele duizenden gezinnen woonden. Ik meen, dat wij er de laatste zestig, zeven-tig jaar toch op vooruitgegaan zijn. Er zijn minder krotbewoners en minder duizeling-wekkend hoge Hagenaars. Er is stevig ge-nivelleerd en tegen veler verwachting in is de produktie van de romans er niet op ach-teruit gegaan.

H. H.

Humanistische Correspondentiekering voor huwelijkscontacten opgericht door het Humanistisch Verbond, verleent bemiddeling bij het leggen van contacten tussen personen, die een huwelijkspartner zoeken.

Inlichtingen postbus 210, Utrecht. Gaarne 24 ct aan postzegels insluiten.

(adv.)